

'Mensen zullen weken dood liggen en niemand zal het merken'

Aan de kaasschaaf waren ze al gewend, maar vandaag horen ze in de zorgsector een bijl zoeven. Het moet goedkoper, meetbaarder, efficiënter. Snoeien om te bloeien, noemt Wouter Beke het. 'Het beleid bestrijdt niet de armoede maar de armen.' Filip Rogiers, foto's Brecht Van Maele

Filip Rogiers, foto's Brecht Van Maele

'Meine Mutti', kermt Ellen Risi (44). Ze sabbelt op een croque-monsieur. Een euro betaal je daarvoor, hier in het Oostendse Kwiedam, een inloopcentrum van het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW). 'Ik mis mijn moeder.' Er valt een traan recht in haar kuipje ketchup.

Ellen komt uit Beieren, haar vader had astma en zo verzeilde ze hier jaren geleden aan de kust. Het luchtte niet op, de zeelucht. Vader stierf en moeder is zeven maanden geleden voor Ellens ogen van de trap gevallen, dood. Het trauma is vers, voor behandeling is er geen

geld.

'Er moest een keer een ongeluk van komen', zegt Mathilde Daelemans (66). 'We hebben het zeker drie keer gemeld, dat die trap gevaarlijk was.' Ze legt haar hand op die van Ellen. Ze weet wat ongeluk is, ze verloor zelf een dochter door doodslag. Ellen en Mathilde wonen in hetzelfde woonblok. Samen alleen. Twee jaar geleden werd hun studiootje onbewoonbaar verklaard, op 1 april staan ze op straat. Er is in de ruime omtrek geen betaalbaar alternatief voor hen.

Joost Bonte, stafmedewerker SAM

'Een te zware psychische stoornis? Sorry. Zeer zware drugsgebruiker zonder hoop dat je binnen zes maanden clean kunt worden? Trek je plan'

Drie dagen in de week kunnen ze hier, in Kwiedam, op z'n minst schuilen. Nu nog.

Circus tristesse

Een euro voor een warme maaltijd, een koffie voor een halve euro. Een douche. Een wasbeurt voor je kleren. Je kunt er ook je haren of je nagels laten knippen. Ook - Dokters van de Wereld, ATD Vierde Wereld en de Beweging voor Mensen met een Laag Inkomen en Kinderen Oostende hebben hier een antenne.

'En op het einde van het jaar is er een souper', zegt Jacques Dupont (63). 'De mensen komen er eens mee buiten, anders zitten ze toch maar alleen. Ik heb hier vrienden gemaakt. Ik mag blij zijn dat ze mij binnen

hebben gelaten. Ze hielpen mij van de drank af. En van mijn eenzaamheid.'

Rik Boutens (links) en Geert Plasschaert: 'Ik zou niet weten waar naartoe mocht Kwiedam niet meer bestaan.'

Er is ook een spaarkas. Koperen muntjes tellen hier nog altijd voor goed geld. In december, feestmaand, wordt de kas geleegd.

'Het is meegenomen', zegt Rik Boutens (57). 'Een koffie, een croque. En een extraatje, zodat wie *joengens* heeft eens iets voor Sinterklaas kan geven.' Maar hij komt hier voor iets anders. 'Om te weten dat je bestaat, dat je er mag zijn. Omdat er iemand vraagt hoe het met je gaat en ook naar het antwoord luistert.'

Welkom hier, goe kameraden, toffe mensen. Dat zijn wij! Kom er maar bij! Achttien jaar al wandelt Rik onder dat gezien de omstandigheden toch iets te vrolijke opschrift boven de deur, de gang door naar de achterbouw, waar hij eten, drinken en gezelschap vindt. Bijna twintig jaar zet Kwiedam zijn deuren open in de stad die een kwart van de mensen in armoede in West-Vlaanderen telt. Eén keer is er een minister over de vloer geweest: Inge Vervotte. Nochtans nodigen ze bij elke speciale gelegenheid de voogdijminister uit.

Tine Wyns,
directielid CAW

'Als Kwiedam verdwijnt, verdwijnen onze

Kwiedam is
genoemd naar een
show van Cirque du

mensen uit beeld, maar hun problemen
blijven'

Soleil, *Quidam*. 'Het
is Latijn voor wie niet

meetelt', zegt Jan Beyen, medewerker van het eerste uur. Jan gaf dit huis zijn naam. Op de muren schilderde hij een man zonder hoofd onder een paraplu. 'Iedereen ziet je, maar negeert je. Het is voor die mensen dat we dit hier zijn begonnen.'

Het is niet in een statistiek te vatten, maar Kwiedam heeft al vele levens gered. 'Kijk naar mij, ik ben er nog', zegt Rik beslist. 'Ik heb zelfs kleinkinderen, nooit gedacht. Ik had een goede job, ik was kok, werkte 25 jaar in hetzelfde restaurant. Toen verongelukte mijn vrouw. In hetzelfde jaar verloor ik mijn vader, mijn moeder en mijn job. Lichten uit. Ik raakte aan de drank.'

'Ik zou niet weten waar naartoe mocht dit hier niet meer bestaan', zegt Riks kompaan, Geert Plasschaert (56). Ook hij zakte door ziekte – zware epilepsie – almaar dieper weg in een moeras. 'Als ze dit sluiten, zal je nog vaker in de krant berichten lezen zoals laatst over die twee eenzame doden in Brugge: je kunt weken dood liggen, niemand zal het merken. Hier houden we elkaar in de gaten. Als Rositaatje of Inge een paar dagen niet opdagen, vraagt iedereen zich meteen af: waar zitten ze toch?'

In Kwiedam kost een warme maaltijd 1 euro en een koffie een halve euro. Een babbel is er gratis.

Het loopt tegen de middag en het achterzaaltje van Kwiedam is goed gevuld. We tellen zestig gasten, ieder heeft zoals Rik, Ellen, Mathilde en Geert een verhaal. Trapezisten zonder net in circus tristesse. De acts: drank, drugs, huiselijk geweld, dakloosheid, trauma's.

Thierry is de jongste gast, negentien jaar, hij is door zijn ouders aan de deur gezet. Hij rolt buiten een joint, binnen zijn alle roesmiddelen, ook alcohol, strikt verboden.

Pascal Beukelaers zoekt zijn roes in het minutieus borduren van kastelen, portretten, trucks of welke afbeelding je hem ook voorlegt. 'Geleerd op de lagere school. Het helpt tegen de pijn', zegt hij zacht wiegend met zijn hoofd. 'En ik word er rustig van.' Ook hij had een job, hij vervoerde zieken, maar toen werd hij zelf ziek. Zijn zenuwen zijn aangetast. Soms maakt pijn elke beweging onmogelijk. Hij is 55, blut, hij wacht op een nieuwe knieprothese. 'Deze zit los. Ik kan nog één keer een nieuwe krijgen, dan is het gedaan.'

Deur toe

Rik Boutens

'Hier vraagt iemand hoe het met je gaat en luistert ook naar het antwoord. Je bestaat hier'

Of het hier elke dag zo druk is, wil ik weten van Jan Beyen. 'Druk?' Hij schudt het hoofd. 'Het is een rustige dag. Normaal zitten we aan 120 of meer gasten.' De

jongste jaren kwamen daar nog transmigranten bij.

Tot 31 december hield Jan de boel hier draaiende met Johan en Liliane. Die laatste is nu met pensioen. De sollicitaties voor een vervanger zijn stopgezet door de besparingen. Kwiedam zat al niet goed in de slappe was, de jongste beslissingen van minister van Welzijn Wouter Beke (CD&V) brengen het voortbestaan in gevaar. Zoals Kwiedam zijn er vandaag in heel Vlaanderen reddingssloepjes die, onder de radar, op kapseizen staan.

Het was met drie al erg krap. Vorig jaar werd besloten om het centrum nog maar drie dagen per week open te houden. Voordien was het vijf dagen open. 'De dagen zijn ook korter, tot halfvijf in plaats van tot zes of zelfs acht uur', zegt Jan. 'Straks moeten we beslissen of we nog verder afbouwen of de deur helemaal toedoen. Want met twee medewerkers voor 120 gasten? Er hoeft geen tekeningetje bij. Af en toe rijdt er een wiel af. Mensen met zulke zware verhalen moeten hun frustratie ergens kwijt. Je moet toch minstens met twee zijn als er eens een brandje geblust moet worden.'

Lieven Annemans (UGent)

'Contracten worden niet verlengd, mensen worden ontslagen. De kwaliteit van het welzijnswerk gaat erop achteruit, punt aan de lijn'

Het CAW waar Kwiedam van afhangt, heeft een budget van 10 miljoen, daarvan

moet er het komende jaar ruim 700.000 euro geschrapt worden. Alle CAW's in Vlaanderen staan voor dezelfde

oefening: waar te snoeien? Een aantal diensten, zoals schuldbemiddeling en psychosociale begeleiding, gaat voor de bijl. Er zal ook personeel moeten vertrekken. 'We zullen afscheid moeten nemen van een op de tien medewerkers', zegt Tine Wyns, directielid van CAW Noord-West-Vlaanderen. 'Het is snoeien om te bloeien, hoor ik zeggen. Dat maakt me koleirig. We moeten naar onze kerntaken en besparen op overhead, zegt de regering. Wel, hier zie je wat dat concreet betekent: een collega minder voor Jan en Johan en wat schiet er nog over? Alsof snoeien in die vaste kosten en niet-kerntaken niet ook gevolgen heeft voor onze mensen.' Onze mensen, -zeggen Tine en co. steevast, niet – zoals ze in officiële rapporten worden genoemd – 'gebruikers van sociale diensten'.

De afgelopen tien jaar zagen CAW's over het hele land de nood alleen maar stijgen. Er kwamen meer middelen, maar verhoudingsgewijs onvoldoende. 'Het is een algemeen zeer', zegt gezondheids- en welzijnseconoom Lieven Annemans (UGent). 'Of het nu over armoedebestrijding, bijzondere jeugdhulp of gehandicaptenzorg gaat. In de bijzondere jeugdhulp is er 300 miljoen nodig, terwijl er slechts 60 miljoen voorzien is.'

Bekes voorganger, Jo Vandeurzen, trok het budget met 2 miljard op. Ook Beke plant tussen vandaag en 2025, naast besparingen ter waarde van 300 miljoen, 550 miljoen voor 'nieuw beleid'. In absolute cijfers stijgt het

budget met bijna 2 miljard, maar daarin zitten al eerder voorziene investeringen en – de grootste hap – indexaanpassingen.

Rookgordijn

In Kwiedam moeten ze minister van Welzijn Wouter Beke niet.

De minister goochelt met cijfers, klaagt de sector, hij trekt een rookgordijn op. Nergens in het officiële persbericht dat Wouter Beke op 12 november 2019 de wereld instuurde, valt het woord besparingen. Er is enkel sprake van investeringen. Ook heet het dat 'de overheid elke euro die ze uitgeeft een paar keer moet omdraaien en controleren of de zaken niet efficiënter kunnen'.

'Er wordt zozegd alleen gesnoeid in structuren. Dat adagium van de minister klopt niet', zegt Hendrik Delaruelle, algemeen directeur van het Vlaams Welzijnsverbond, de koepel voor voorzieningen in drie sectoren: ondersteuning van personen met een handicap, jeugdhulp en kinderopvang. Er zijn de 'zuivere' besparingen: in de net genoemde sectoren respectievelijk 46,1 miljoen, 2,8 miljoen en 5,6 miljoen. Maar daarnaast lopen de voorzieningen voor vele extra miljoenen middelen mis die geen besparingen worden genoemd.

'De voorbije twee legislaturen zijn de werkingsmiddelen niet mee gestegen met de levensduurte', zegt Delaruelle.

'Dat wordt doorgetrokken tot 2024. Wat je met hetzelfde geld kunt doen, vermindert dus jaar na jaar. In de kinderopvang wordt teruggekomen op beloofde subsidies. Ziek of gepensioneerd personeel wordt niet vervangen, er vallen ontslagen, voorzieningen beknipten op infrastructuur. Wie is daar de dupe van? Dat is geen anonieme structuur, dat zijn de gebruikers en de medewerkers.'

Het wordt hem droef te moede, zucht hij. 'Ik begon 40 jaar geleden als jonge knaap in deze sector als vrijwilliger. Er waren toen ook al wachtlijsten. Nu wacht een jongere tot 425 dagen op jeugdhulp. In de gehandicaptenzorg is de termijn nog veel langer. Ik heb het gevoel dat de *dash* eruit is, dat de politiek berust en verontwaardiging mist.'

Het klopt dat er tegenover de besparingen investeringen staan. 'Maar minstens een deel van dat nieuwe beleid wordt betaald met de besparingen', zegt Delaruelle.

Ook Lieven Annemans reageert met ongeloof op de mantra dat er alleen op structuren en niet op mensen wordt bespaard. 'Het zou alleen om efficiëntiewinsten gaan? Vraag maar eens rond in de sector: contracten worden niet verlengd, mensen worden ontslagen. De kwaliteit van het welzijnswerk gaat erop achteruit, punt aan de lijn.'

Beke maakt zich ook sterk dat hij de welzijnssector voor de kaasschaaf heeft behoed. Er wordt niet over de hele lijn 6 procent gesnoeid, op sommige posten slechts 1,5. 'Ja,' reageert Annemans, 'en op andere posten dan weer 25 procent.'

Excellitis

'Snoeien om te bloeien?', zegt Joost Bonte. 'Een hovenier zal je zeggen: pas op waar je snoeit, anders dood je de boom. En je moet het al helemaal niet met een bijl doen.' Bonte is gewezen straathoekwerker en stafmedewerker van het steunpunt Mens en Samenleving, SAM. De vzw moet op het einde van de maand afscheid nemen van 20 van de 54 medewerkers.

'Is het moedwillig? Als je middelen in de zorg wegneemt, moet je toch weten dat het altijd de mensen helemaal onderaan zullen zijn die met de voeten in de modder worden gezet. Dat is ook in het Gentse het geval met een aantal CAW's en inloophuizen.'

Mathilde Daelemans staat op 1 april op straat. In Kwiedam kan ze drie dagen per week schuilen.

Achter de cijferdans vermoedt Bonte al langer een diep ingedaalde, ideologische keuze. Rendement staat voorop, ook van mensen. 'Het is een trend: wie niet of erg moeilijk "te helpen" is, komt er niet meer in', zegt Bonte. 'Een te zware psychische stoornis? Sorry. Zeer zware drugsgebruiker zonder hoop dat je binnen zes maanden

clean kunt worden? Jammer, trek je plan.

Straathoekwerkers melden steeds vaker gevallen van mensen die dringend zouden moeten worden opgenomen in de psychiatrie. Maar die krijgen ofwel te horen dat het "niet erg genoeg" is, ofwel "te erg" en "dat kunnen we niet behandelen". Die mensen worden meer en meer overgeleverd aan de straat, wat natuurlijk een veiligheidsprobleem creëert. Hoe lossen we dat op? *(sarcastisch)* Met meer flikken en camera's! Daar vindt elk lokaal bestuur altijd de nodige centen voor.'

Wie of wat 'moeilijk' is, wordt van de boot geduwd. Ook in Oostende wordt daarom geopperd of het niet zonder Kwiedam kan. 'Wat je krijgt, is een beleid dat niet de armoede maar de armen bestrijdt', zegt Tine Wyns. "'Ze kunnen toch ook terecht bij het Sociaal Huis in Oostende?', krijgen wij dan te horen. Maar daar kunnen ze ook niet álle noden lenigen. Wie komt hier in de schuldbemiddeling terecht? De mensen die niet geholpen kunnen worden in het Sociaal Huis, want in een OCMW moet je een minimuminkomen hebben. Hier helpen wij wie daar niet voor in aanmerking komt. Als Kwiedam verdwijnt, verdwijnen onze mensen uit beeld, maar hun problemen blijven.'

Joost Bonte herkent eenzelfde logica van 'verdringing' in de geplande afbouw van de moederhuizen. De constante: wie al weinig heeft, zal het nog lastiger worden gemaakt. 'Je hebt het niet breed, je hebt geen auto, je woont op een plek waar het openbaar vervoer is afgebouwd en

waar armoede zich vooral uit in een gebrek aan netwerk. Krijg dan maar eens je weeën. "Geen probleem. We hebben dat berekend: op een halfuurtje bereik je een moederhuis." Ik geef het je op een briefje: dat hebben ze opgezocht op Google Maps, 's nachts zonder verkeer.'

Excellitis. Bonte noemt het een pest. Er is een algeheel gebrek aan vertrouwen. 'Registratie is het toverwoord, maar we registreren alleen de kwantiteit. Hoeveel gesprekken, instroom, uitstroom, recidive? Wat met de kwaliteit? Wie meet of je mensen ook menselijk hebt behandeld, geholpen? Ik heb 20 minuten tijd. Ik moet nagaan of mijn cliënt gesolliciteerd heeft, of hij niet te veel gedronken heeft, medicatietrouw is. Terwijl ik zie en voel: die man of vrouw zou zoveel beter geholpen zijn als ik even met hem een uurtje ga wandelen in het park of op een bankje ga zitten. Dan heb ik meer gedaan, maar dat past niet in mijn excel.'

Je ziet het ook in rusthuizen. Geen tijd voor een praatje, alles tot op de minuut gechronometreerd. Daarbovenop komt de commercialisering, waardoor je eindigt met een factuur (1.700 euro) die boven het gemiddeld pensioen (1.300 euro) ligt.

Fucked up

Behalve de besparingen en commercialisering lijken ook de investeringen niet altijd doordacht. Dat merkt Lieven Annemans ook op zijn terrein, dat van de

gezondheidspromotie. 'België scoort internationaal slecht, zowel wat de kwaliteit van ons preventiebeleid betreft als de investeringen. Alle studies wijzen nochtans uit dat geen enkele investering meer oplevert dan die in gezondheidsbevordering en ziektepreventie. Niets doen is in dezen duurder dan investeren. Dat wordt ook erkend in het regeerakkoord en in beleidsbrieven. Maar het gebeurt niet. Ik heb de indruk dat die spreadsheets iets te snel zijn opgemaakt, met een te grove borstel.'

Ook Bonte ziet daar veel voorbeelden van. 'Een mama die 425 dagen moet wachten met een zoon met wie ze moeilijk weg kan. 425 dagen dat jongeren die om de een of andere reden *fucked up* zijn, moeten wachten, hun depressie onder de arm moeten houden. Dat geeft veel stress. Dat wordt het meest onderschat. Mensen die niet zeker zijn van hun job, hun woonst, hun gezondheid: dat leidt in veel sociale wijken tot meer spanningen. Ik had hier onlangs een jongen van zestien over de vloer. "Ik weet niet wat ik thuis ga aantreffen", zei hij. Ligt moeder weer stomdronken in de zetel? Gaat vader haar weer aftuigen? Hij sliep 's nachts niet, bang voor de klappen. En op school krijgt hij te horen dat hij ligt te slapen. Dat is een spiraal. Je kunt hier een tak inkorten, maar je weet finaal niet waar dat echt pijn zal doen. Dat blijft buiten beeld, tot we opschrikken door weer eens een drama.'

Revolutie

In Den Haag is een jonge vrouw begonnen aan een

zitstaking voor de deur van het ministerie van Welzijn. 'Ik ben al 8 jaar suïcidaal en sta al 804 dagen op een wachtlijst voor de juiste hulp', staat er op haar bord. De kaalslag treft er behalve de zorg ook het hele sociale weefsel, van dorpsbibliotheken tot jeugdhuizen. 'Een aanslag', noemde *de Volkskrant*-columnist Toine Heijmans het. 'Een in moreel plastic verpakte bezuiniging bedacht door spreadsheetpolitici.'

'Ons model neigt stilaan naar het Nederlandse', waarschuwt Joost Bonte. 'Natuurlijk moet je middelen goed inzetten. Maar kom niet vertellen dat er onvoldoende geld is. Er is geld, maar waar is de wil? Natuurlijk worden mensen kwaad.'

Goe kameraden, toffe mensen klinkt het vriendelijk in Kwiedam. Maar ze blijven niet beleefd. '*On va faire la revolution*', fluistert Jenny Brees ons in het oor. Ze is een van de vele aangespoelden in Oostende. Ze is Franstalig en volgt erg goed wat er in Frankrijk broeit: Macron, de gele hesjes, de *précarité*.

'Tien jaar heb ik met mijn dochter op straat geleefd in Brussel. Ik heb gebedeld. Alle deuren gingen dicht. Alles verlies je daar. Niet alleen je paspoort, maar wie je bent zelf. Ik had drie jaar geen sou. Een straathoekwerker heeft uiteindelijk het OCMW kunnen overtuigen om mij te helpen. Nu hebben we dit hier, drie dagen in de week, het is al niet veel. Daar moet je niet aan willen raken.'